

Rok akademicki:

2014/15

Jednostka prowadząca:

Instytut Historii WHiDK

Kierunek:

Historia

Poziom:

studia drugiego stopnia (magisterskie uzupełniające), stacjonarne

Nazwa przedmiotu:

Wykład monograficzny

Nazwa szczegółowa przedmiotu:

Kultury antyczne w liturgii

Język:

PL

Typ przedmiotu:

przedmiot podstawowy i kierunkowy

Przedmiot obieralny:

tak

Rok studiów, semestr:

rok I, semestr letni

Wymiar:

wykład: 30 godz.

Punkty ECTS:

wykład: 2

Forma zaliczenia:

wykład: zaliczenie bez oceny

Prowadzący:

wykład: Jan Józef Janicki;

Koordinator sylabusu:

Jan Józef Janicki

Sylabus dostępny w ramach:

- [Kultury antyczne w liturgii](#) [na kierunku:] [historia Kościoła](#) (H_hK), studia pierwszego stopnia (licencjackie), stacjonarne, I rok, semestr letni
- [Wykład monograficzny](#) [na kierunku:] [Historia](#) (H), studia pierwszego stopnia (licencjackie), stacjonarne, III rok, semestr letni
  - [prowadzący wykład:30h/z/2ECTS]: Jan Józef Janicki;
- [Wykład monograficzny](#) [na kierunku:] [Historia](#) (H), studia drugiego stopnia (magisterskie uzupełniające), stacjonarne, I rok, semestr letni

- [prowadzący wykład:30h/z/2ECTS]: Jan Józef Janicki;
- [Wykład monograficzny](#) [na kierunku:] [Historia](#) (H), studia drugiego stopnia (magisterskie uzupełniające), stacjonarne, II rok, semestr letni
- [prowadzący wykład:30h/z/2ECTS]: Jan Józef Janicki;
- [Wykład monograficzny](#) [na kierunku:] [Archiwistyka i zarządzanie dokumentacją](#) (Aizd), studia pierwszego stopnia (licencjackie), stacjonarne, III rok, semestr letni
- [Wykład monograficzny](#) [na kierunku:] [Turystyka historyczna](#) (Th), studia pierwszego stopnia (licencjackie), stacjonarne, III rok, semestr letni

Wymagania wstępne:

Podstawowa znajomość kultury i kultu biblijnego-hebrajskiego oraz ogólna znajomość Biblii: Starego i Nowego Testamentu. Posiadanie pewnego zakresu wiadomości z historii i kultury hellenistycznej oraz kultury i życia religijnego Rzymian.

Cele:

Celem wykładu jest ukazanie wszystkich w/w związków na płaszczyźnie pewnej analogii, podobieństwa rzeczy czy wydarzeń, a nie w sensie uzależnienia w pochodzeniu; w tej analogii można by dostrzec opatrnościowe “przygotowanie do Ewangelii” (praeparatio evangelica) ówczesnego świata zarówno hebrajskiego jak i pogańskiego. Liturgia Kościoła, podobnie jak i całe chrześcijaństwo u swoich początków, rodziła się zatem i rozwijała w kręgu wpływów trzech kultur: hebrajskiej, grecko-hellenistycznej i rzymskiej; związki i wpływy tych właśnie trzech kultur są przedmiotem tego wykładu.

Treści kształcenia:

Liturgia chrześcijańska, jak każda inna forma kultu religijnego, jest zakotwiczona w miejscu i czasie swego powstania; będąc wydarzeniem historycznym nie mogła rozwijać się w całkowitej izolacji od warunków społeczno-politycznych i religijnych ówczesnego świata. Istnieją wspólne elementy pomiędzy liturgią chrześcijańską i kultem hebrajskim, “na terenie” którego Kościół rozpoczął swą działalność, a także między liturgią chrześcijańską i pewnymi formami kultycznymi świata helleńskiego, w którym chrześcijaństwo stawiało swe pierwsze kroki, wychodząc ze środowiska żydowskiego. Na liturgię Kościoła miała ponadto wpływ kultura rzymska, w ramach której rozwijało się i umacniało chrześcijaństwo w cesarstwie rzymskim.

I) POBOŻNOŚĆ BIBLIJNA I KULT HEBRAJSKI

T1(1) Kultyczna wspólnota Starego i Nowego Ludu Bożego

- 1.1. Synagoga i zgromadzenie liturgiczne Kościoła
- 1.2. Nabożeństwo synagogałne – Liturgia słowa
- 1.3. Uczta paschalna – Liturgia eucharystyczna
- 1.4. Zapowiedź i przygotowanie chrztu w Starym Testamencie
- 1.5. Grzech, odpuszczenie grzechów i pokuta w Biblii
- 1.6. Biblijne źródła sakramentu namaszczenia chorych
- 1.7. Kapłaństwo Starego i Nowego Przymierza
- 1.8. Zawieranie małżeństwa w Starym Testamencie

1.9.Świątynia jerozolimska i pierwsi chrześcijanie

1.10.Pielgrzymowanie w Biblii

T2(2)Rok liturgiczny

2.1.Doroczny obchód Paschy

2.2.Szabat – niedziela

2.3.Dzień hebrajski i chrześcijański

T3(3)Modlitwa hebrajska i chrześcijańska

3.1.Modlitwa codzienna

3.2.Psalmy

T4(4)Biblijne aklamacje w liturgii Kościoła

4.1.Dominus vobiscum – Pan z wami

4.2.Et cum spiritu tuo–I z duchem twoim

4.3.Alleluja

4.4.Amen

4.5.Trishagion – Trzykroć “Święty”

II)

HELLENIZM I POCZĄTKI LITURGII KOŚCIOŁA

T1(5)Hellenizm w świecie starożytnym

T2(6)Misteria a liturgia sakramentów

T3(7)Język grecki w liturgii Kościoła

3.1.Historia i znaczenie terminu liturgia – λειτουργία

3.2.Greckie zwroty – aklamacje w liturgii Kościoła

III) KULTURA RZYMSKA W LITURGII CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

T1(8)Zawieranie małżeństwa u Rzymian a chrześcijaństwo

1.1.Zaręczyny

1.2.Zawarcie małżeństwa

T2(9)Szaty Rzymian w liturgii Kościoła

2.1.Szaty spodnie

2.2.Szaty wierzchnie

T3(10)Duch prawa rzymskiego w liturgii Kościoła

T4(11)Rzymskie cechy militarne w liturgii chrześcijańskiej

Efekty kształcenia:

Zna najważniejszą faktografię historii powszechnej. Zna podstawy historii chrześcijaństwa. W wyniku przeprowadzonych zajęć student poprawnie charakteryzuje i definiuje kult hebrajski i chrześcijański (K_W05)

Posiada wiedzę o możliwościach interpretacji faktów historycznych i tekstów kultury w obszarze kultu, w sposób determinowany różnym podłożem narodowym, religijnym i kulturowym (K_W06)

Potrafi wyszukiwać, analizować, oceniać, selekcjonować i użytkować oraz uogólniać informacje w ocenie wymiaru kulturowego, religijnego i kultycznego rzymskiego i hellenistycznego -z wykorzystaniem różnych źródeł (K_U01)

Potrafi posługiwać się krytyką zewnętrzną i wewnętrzną źródeł historycznych. Potrafi rozpoznać różne rodzaje wytworów kultury z zastosowaniem typowych metod, w celu określenia ich znaczeń,

oddziaływania społecznego oraz miejsca w procesie historyczno-kulturowym. Potrafi ukazać związki i wpływy zachodzące pomiędzy liturgią chrześcijańską Kościoła Zachodniego (rzymskiego) a trzema wielkimi kulturami i religiami (w wymiarze kultycznym), świata starożytnego: hebrajską, hellenistyczną i rzymską (K_U02)

Ma przekonanie o sensie, wartości i potrzebie realizacji misji historyka w społeczeństwie. Jest gotowy do podejmowania wyzwań zawodowych i społecznych, zwłaszcza w dzisiejszym wielokulturowym społeczeństwie (K_K03)

Ma świadomość odpowiedzialności za zachowanie dziedzictwa kulturowego i tradycji chrześcijańskiej zarówno na poziomie lokalnym jak i globalnym: historii powszechnej i Polski, historii regionu Małopolski. Ma świadomość znaczenia i roli Kościoła w procesie historycznym i jego miejsca w kształtowaniu wspólnych korzeni kultury europejskiej. Rozumie znaczenie kultury judeochrześcijańskiej i klasycznej w historii Europy (K_K05)

Metody i narzędzia dydaktyczne:

1. Planowaną metodą nauczania jest wykład tradycyjny z elementami konwersatorium.
2. Przy omawianiu niektórych tematów będzie zastosowana praca nad starożytnym tekstem, dostarczonym przez wykładowcę w formie kserokopii.
3. Wymagana będzie ponadto lektura uzupełniająca i pogłębiająca niektóre obszary tematyczne.

Sposoby sprawdzania i warunki zaliczenia:

1. Obowiązkowa lektura jednej z wybranych pozycji podstawowych.
2. Przedstawienie na piśmie (3-4 strony) wybranego zagadnienia.
3. Egzamin ustny.

Lektury podstawowe:

Carcopino J., Życie codzienne w Rzymie w okresie rozkwitu cesarstwa, Warszawa 1966.
Daniel-Rops H., Życie w Palestynie w czasach Chrystusa, Warszawa 2001.
Janicki J.J., Kultury antyczne w liturgii chrześcijańskiej, Kraków 2003 i II wyd. 2007.
Kumaniecki K., Historia kultury starożytnej Grecji i Rzymu, Warszawa 1964.
Stabryła S., Zarys kultury starożytnej Grecji i Rzymu, Warszawa 2007.

Lektury uzupełniające:

Casel O., Chrześcijańskie misterium kultu, Kraków 2000.
De Vries S.Ph., Obrzędy i symbole żydów, Kraków 1999.
Drozd J., Ostatnia Wieczerza nową Paschą, Katowice 1977.
Janicki J. J., Święto Paschy - "Uroczystość nad uroczystościami", [w:] Diligis Me? Pasce, t. 1., Księga jubileuszowa dedykowana Biskupowi Sandomierskiemu Wacławowi Świerzawskiemu, Sandomierz 1999, s.381 - 394.
Janicki J. J., U początków liturgii Kościoła, Kraków 2002.
Janicki J.J., Pascha - centrum roku liturgicznego Starego i Nowego Ludu Bożego, "Ruch Biblijny i Liturgiczny" 51 (1998), s. 101-115.
Janicki J. J., Służba Boża w pierwszych wiekach Kościoła. Wybrane zagadnienia, Kraków 2011.

Uwagi: